

bosch slabbers

GROENSTRUCTUUR LANSINGERLAND 2016 - 2026

Module A Introductie en groenstructuren

A

COLOFON

OPGESTELD DOOR

Bosch Slabbers Landschapsarchitecten;
Wijnand Bouw
Floor van den Bergh
Willem Jan van Ras
John Teunissen

OPDRACHTGEVER

Gemeente Lansingerland

DATUM

10 oktober 2016

GROENSTRUCTUUR LANSINGERLAND 2016 - 2026

Module A Introductie en groenstructuren

MODULE A

Introductie en groenstructuren

MODULE B

Bomenstructuur

INHOUDSOPGAVE

MODULE A

Introductie en groenstructuren

1	INLEIDING	7
1.1	Wat is Groenstructuur Lansingerland 2016-2026?	7
1.2	Wat is het doel van de Groenstructuur Lansingerland 2016-2026?	7
1.3	Waarom Groenstructuur Lansingerland 2016-2026?	7
1.4	Hoe is de Groenstructuur Lansingerland 2016-2026 tot stand gekomen?	7
1.5	Wat is het belang van groen?	7
1.6	Hoe wordt de Groenstructuur Lansingerland 2016-2026 gebruikt?	9
1.7	Voor wie is Groenstructuur Lansingerland 2016-2026 bedoeld?	9
1.8	Hoe is de Groenstructuur Lansingerland 2016-2026 opgebouwd?	9
1.9	Wat is de relatie met andere plannen?	9
1.10	Wat is het vervolg op Groenstructuur Lansingerland 2016-2026?	9
1.11	Leeswijzer	9
2	UITGANGSPUNTEN GROENSTRUCTUUR LANSINGERLAND 2016-2026	11
3	HANDLEIDING: OPBOUW VAN DE GROEN-STRUCTUUR LANSINGERLAND 2016-2026	13
4	HOOFDSTRUCTUUR	15
4.1	Analyse	15
4.1.1	Opbouw van het landschap	15
4.1.2	Hoofdgroenstructuur	17
4.2	Visie	27
4.3	Resumé uitgangspunten	29

BIJLAGEN

Bijlage 1	Bronvermelding, beleid en ontwikkelingen
Bijlage 2	Definities entiteiten
Bijlage 3	Kaarten groenstructuren Lansingerland

MODULE B

Bomenstructuur

1	INLEIDING	
2	BOMEN	
2.1	Inleiding	
2.2	Algemene visie op de bomen	
2.3	Visie op bomen en boomstructuren	
2.4	Technische kwaliteitseisen van bomen	
2.5	Beheer van bomen	
2.6	Bomen en burgers	
	BIJLAGEN	
Bijlage 1	Bronvermelding	
Bijlage 2	Definities entiteiten	
Bijlage 3	Kaarten groenstructuren Lansingerland	
Bijlage 4	Begrippenlijst	

BLEISWIJK *Zwanendreef - Eendendreef*

1

INLEIDING

De gemeente wil een aantrekkelijke gemeente zijn om in te wonen, te werken en te recreëren. Zij wil een groene gemeente zijn met een groenstructuur waarin veel te beleven is, die mensen, dieren en planten met elkaar verbindt. Ook wil de gemeente een mooie groenstructuur waarin het groen duurzaam behouden wordt. De *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* vervult deze wensen en biedt kansen en kaders voor het behouden en bouwen aan groenstructuren.

In de inleiding zal achtereenvolgens aan bod komen:

1. Wat is *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026*?
2. Wat is het doel van de *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026*?
3. Waarom *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026*?
4. Hoe is de *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* tot stand gekomen?
5. Wat is het belang van groen?
6. Hoe wordt de *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* gebruikt?
7. Voor wie is *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* bedoeld?
8. Hoe is de *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* opgebouwd?
9. Wat is de relatie met andere plannen?
10. Wat is het vervolg op *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026*?

1.1 WAT IS GROENSTRUCTUUR LANSINGERLAND 2016-2026?

De *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* is een kompas voor de inrichting, renovatie en beheer van groenstructuren. In het document zijn de belangrijkste structuren aangaande het groen vastgelegd. Hierbij wordt ingespeeld op de verschillen in ligging, omvang, samenhang, functie, historische betekenis van het groen en water en op gebruikswensen. De *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* is een uitwerking van de "Structuurvisie 2010-2025" en het visiedocument "Op weg naar 2040".

1.2 WAT IS HET DOEL VAN DE GROENSTRUCTUUR LANSINGERLAND 2016-2026?

Het doel van de *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* is het vaststellen van de belangrijkste structuren om de huidige kwaliteiten zichtbaar te maken en zo te behouden. Het vormt een toetsingskader voor het beoordelen van ruimtelijke plannen en projecten. De *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* zet in op het ontwikkelen van een duurzaam groenbeleid met het behoud van bestaand groen, ontwikkeling van een duurzaam bomenbestand, versterking van ecologische waarden en biodiversiteit en de vergroting van de samenhang tussen groene en blauwe structuren.

1.3 WAAROM GROENSTRUCTUUR LANSINGERLAND 2016-2026?

De gemeente Lansingerland geeft in haar structuurvisie aan dat zij een groene en aantrekkelijke gemeente wil zijn om in te wonen, te werken en te recreëren. Een goede groenstructuur is tevens een belangrijke drager van de ruimtelijke kwaliteit en vergroot de aantrekkingskracht als uitloopgebied voor de inwoners van de metropool gemeenten Rotterdam en Den Haag.

De afgelopen jaren is gebleken dat er een eenduidig en consequent kompas mist voor de aanleg, het beheer en onderhoud van groen. Dat heeft op veel plekken geleid tot een keurig onderhouden groenareaal, maar op verschillende plekken heeft dat ook geleid tot ad hoc ingrepen die de kwaliteit van het groen negatief beïnvloeden en waarbij de samenhang op een hoger niveau ontbreekt. Ook is gebleken dat bij groot onderhoud van het openbaar gebied het kader voor groen niet altijd duidelijk is.

Om meer sturing te geven aan dergelijke ingrepen en de ambitie van een groene en aantrekkelijke gemeente te verwezelijken heeft de Raad gevraagd de *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* op te stellen.

1.4 HOE IS DE GROENSTRUCTUUR LANSINGERLAND 2016-2026 TOT STAND GEKOMEN?

De *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* is tot stand gekomen door een co-productie van het gemeentelijk team, het maatschappelijk

lijk kader en betrokken overheden. Tevens zijn de uitkomsten van het burgerpanel (T14.10706) meegenomen.

Gemeentelijk team:

- Beleidsmedewerker (B&O), stedenbouwkundige (RO), recreatie (RO), programmaleider water, omgevingsvergunning (VV&H)

Maatschappelijk kader:

- Natuurvereniging Rotta, Fietsersbond, Cultuurhistorische vereniging, Bomenridders;

Betrokken overheden:

- Hoogheemraden Delfland en Schieland en Krimpenerwaard, provincie Zuid-Holland.

1.5 WAT IS HET BELANG VAN GROEN?

- Groen geeft de gemeente een gezicht, het verschaft de gemeentelijke identiteit.
- Groen bevordert gezondheid, onderzoek van Alterra heeft uitgewezen dat groen een positieve invloed heeft op het welzijn van de mens. Mensen met een groene woonomgeving voelen zich niet alleen gezonder, ze *zijn* ook gezonder (*bron: Groen is gezond!*, NIVEL en Alterra, 2012).
- Groen verbetert de leefbaarheid van de gemeente. Veel mensen ervaren groen als prettig, zeker in een stenige omgeving. Ook vergroot het de sociale cohesie (*bron: Niet bij rood alleen: Buurtgroen en sociale cohesie, Alterra-rapport 2010*).
- Groen maakt de gemeente meer waard. Een goede groenstructuur vergroot de aantrekkelijkheid van de gemeente, mensen vestigen zich hier graag, de waarde van het onroerend goed stijgt en hiermee ook de WOZ-waarde;
- Groen bergt en zuivert water. In tijden van klimaatverandering en steeds groter wordende hoosbuien is het nodig om water (tijdelijk) te kunnen bergen;
- Groen is goed voor de leefomgeving. Groen vangt diverse afvalstoffen af uit de lucht (fijnstof), reduceert geluid, reduceert hittestress en geeft zuurstof af aan de omgeving.
- Groen biedt ruimte voor de natuur. Groenstructuren zijn de "wegen" voor dieren en planten, deze bieden ruimte voor migratie en foerageergebied.

BERKEL EN RODENRIJS *Hoorplantsoen*

1.6 HOE WORDT DE GROENSTRUCTUUR LANSINGERLAND 2016-2026 GEBRUIKT?

De *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* wordt gebruikt als kompas. Het biedt kaders en inspiratie voor het ontwerp, uitvoering en beheer van groen. Het kader geeft de samenhangende groene structuren weer en daarmee de kwaliteiten. De invulling van de structuren zal worden aangepakt waarbij zoveel mogelijk wordt meegelift met integrale projecten ('werk met werk maken').

De *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* zet de lijnen uit voor de komende tien jaar. Over 4 jaar wordt het document geëvalueerd en waar nodig aangepast op de nieuwste kennis en ontwikkelingen.

1.7 VOOR WIE IS GROENSTRUCTUUR LANSINGERLAND 2016-2026 BEDOELD?

Het document is ten eerste bedoeld voor het Programma Groen van de gemeente Lansingerland; groenbeheer, -herinrichting en bij vragen voor zelfbeheer is het een kader. Daarnaast geeft de *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* de ontwikkelkansen weer en de aansluiting op de cultuurhistorische basis in de groenstructuur (bijv. voor RO, beleidsmakers, plannenmakers en uitvoerders).

De structuur is ook voor externen, inwoners en bedrijven die ontwikkelingen nastreven in de gemeente of ruimtelijke plannen maken binnen de grenzen van de gemeente Lansingerland.

1.8 HOE IS DE GROENSTRUCTUUR LANSINGERLAND 2016-2026 OPGEBOUWD?

Groenstructuur Lansingerland 2016-2026 spreekt zich uit over de groenstructuur binnen de gemeente en beschrijft de gewenste verschijningsvorm van deze. Dit is gedaan op een drietal niveaus:

- Op het niveau van de hele gemeente, de hoofdstructuur. Op dit niveau worden de grote groengebieden, open weidegebieden, doorgaande waterstructuren en groenstructuren langs hoofdwegen en parkstructuren in beeld gebracht. Belangrijk onderdeel op dit niveau is de cultuurhistorische onderlegger van de gemeente.

- Op het niveau van kernen, de dorpstructuur. De gemeente kent een drietal kernen. Hierbij worden de ontsluitingsroutes, de polderlijnen en de parken in beeld gebracht.
- Op het niveau van de wijken, de wijkstructuur. Lansingerland kent zestien wijken en vele buurten. Op het niveau van de wijken en buurten worden de hoofdlijnen uitgezet. Op dit niveau worden de structuren aangestipt die buurtverstijgend zijn.

1.9 WAT IS DE RELATIE VAN DE GROENSTRUCTUUR LANSINGERLAND 2016-2026 T.O.V. ANDERE PLANNEN?

De *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* bevindt zich tussen de uitvoeringsdocumenten van het Programma groen en de structuurvisie van het team ruimtelijke ontwikkeling. Dit document moet de vertaalslag maken van een abstractere structuurvisie naar concrete uitvoerings- en beheerplannen die per buurt opgesteld worden bij een renovatie. Bij het opstellen van concrete plannen wordt gebruikt gemaakt van de uitgangspunten opgesteld in de LIOR (Leidraad Inrichting Openbare Ruimte).

Documenten: Van abstract naar concreet

1. Abstracte beleidsdocumenten vanuit Ruimtelijke Ordening: structuurvisies
2. **Groenstructuur Lansingerland 2016-2026**
3. Groenvisies per buurt
4. Beheerplannen
5. Uitvoeringsplannen

1.10 WAT IS HET VERVOLG OP DE GROENSTRUCTUUR LANSINGERLAND 2016-2026?

De *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* biedt een stevige basis waarop verder voortgeborduurd kan worden. Op projectniveau biedt het document de kaders voor een verdere verdiepingsslag, op andere niveaus biedt het kansen voor nieuwe ontwikkelingen of werkwijzen. Onderstaand zijn een aantal richtingen beschreven die voort kunnen komen uit de *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026*.

De renovatie van groen wordt momenteel in projecten per buurt opgepakt. Veel groenstructuren zijn buurtverstijgend en worden dus

maar ten dele aangepakt. Hierdoor ontstaat een versnipperd beeld langs een lange groenstructuur. De *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* biedt kansen om naast het renoveren op buurtniveau, ook projecten op het niveau van een gehele groenstructuur op te pakken. De gemeente wil verduurzamen en onderzoekt manieren om dit te doen. De *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* draagt op verschillende niveaus bij aan dit streven: tot het duurzaam beheren van de openbare ruimte en de inkoop van goed plantgoed tot bewustwording bij burgers over groen.

De *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* biedt inspiratie voor het verder vergroten van de ecologie en biodiversiteit binnen de gemeente. De ruimtelijke structuren bieden kansen om gebieden fysiek met elkaar te verbinden en om ecologische methoden van groenbeheer verder te ontwikkelen.

Ons klimaat verandert. Het regent intenser, de hitte in het bebouwde gebied neemt toe. Dit heeft gevolgen als wateroverlast, gezondheidsproblemen, lagere concentratie en productie door warmteoverlast. Klimaatverandering is een globale ontwikkeling, maar bij het zoeken naar oplossingen gaat het juist om lokale maatregelen. Groenstructuren kunnen een goede bijdragen leveren aan het klimaatbestendig maken van leefgebieden. De *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* biedt een raamwerk bieden voor het klimaatbestendig maken van de gemeente.

1.11 LEESWIJZER

De *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* is opgebouwd uit module A en B. In hoofdstuk 3 wordt deze opbouw nader toegelicht.

Deze module beschrijft achtereenvolgens de uitgangspunten voor *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026*. Hoofdstuk 3 gaat in op het gebruik en opbouw van *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026*. Hoofdstuk 4 behandelt de hoofdstructuur, de visie en de uitgangspunten voor verdere uitwerkingen.

BERKEL EN RODENRIJS *Waddenweg*

2

UITGANGSPUNTEN GROENSTRUCTUUR LANSINGERLAND

Onderstaand worden de belangrijkste uitgangspunten opgesomd die de pijlers van *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* vormen. Deze uitgangspunten zijn benoemd tijdens de workshops met belanghebbenden en de gemeente en komen verder voort uit de Structuurvisie 2010-2025 en het visiedocument "Op weg naar 2040".

1. **Focussen op hoofdstructuren**

Groenstructuur Lansingerland 2016-2026 focust zich op de hoofdstructuur van het landschap, de dorpen en de wijken in Lansingerland. Dit betekent primair dat de belangrijkste en gezichtsbepalende structuur van gemeente Lansingerland (beleidsmatig) wordt versterkt.

2. **Focussen op cultuurhistorie en kenmerkende structuren (veelal watergangen)**

Groenstructuur Lansingerland 2016-2026 focust zich op de cultuurhistorische waarden en kwaliteiten van de gemeente. Uit burgerpeilingen blijkt dat groot belang wordt gehecht aan leesbare historische structuren. De leesbaarheid van de ontstaansgeschiedenis van het landschap wordt behouden en versterkt in *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026*. De herkenbaarheid van watergangen speelt hierbij een grote rol.

3. **Zorgen voor samenhang en herkenbaarheid, verbinden en beleven**

De openbare ruimte heeft vele functies. Het is de ontmoetingsplek van de samenleving, het is de plek voor vele economische en maatschappelijke activiteiten, voor transport en vervoer en voor ontspanning, de plek waar kinderen spelen en opgroeien, bewoners en bezoekers genieten van groen, water en buitenlucht. Uitgangspunt van *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* is samenhang en herkenbaarheid te creëren in de ruimtelijke groenstructuren die bij de diverse functies horen.

4. **Inzetten op duurzaamheid, duurzaam behouden**

Uitgangspunt van *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* geeft uitwerking aan duurzaamheid op het gebied van groen. In onderhavig document worden uitspraken gedaan over duurzaamheid en hoe duurzaamheid in het groen verder vormgegeven kan worden.

5. **Inzetten op de versterking van de ecologie**

Groenstructuur Lansingerland 2016-2026 zet nadrukkelijk in op de versterking van de ecologie in Lansingerland. In de doorlopende groenstructuren en de grotere groenplekken zijn kansen voor een verdere ontwikkeling van de ecologie.

6. **Koppeling water en recreatief gebruik**

Groenstructuur Lansingerland 2016-2026 maakt een koppeling met de waterstructuur en doet uitspraken over watergangen, oevers, taluds en bijbehorende groenstroken. Ook zal het een koppeling maken met recreatie.

7. **Beschermen en ontwikkelen boomstructuren**

Groenstructuur Lansingerland 2016-2026 doet uitspraken over bestaande en gewenste boomstructuren. Bomen zijn belangrijk voor mensen en dieren. In *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* wordt de bomenstructuur uiteengezet.

8. **Afstemmen huidig groenbeeld op gewenst beeld**

Een deel van de huidige groenstructuren zijn niet in overeenstemming met de ambities verwoord in *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026*. Uitgangspunt is dat gewenste ingrepen gekoppeld worden aan lopende of integrale projecten.

NIVEAU	SYSTEEM	ENTITEIT
HOOFDSTRUCTUUR	VLAKKEN	GROEN- EN RECREATIEGEBIEDEN
	LIJNEN	PARKEN DIJKLINTEN BOEZEMPLINTEN BOEZEMVAARTEN LANDSCHEIDING DWARSVERBANDEN TOCHTEN AUTONOME INFRASTRUCTUUR
	PUNTEN	KERNEN DORPENTREES VANAF DE PROVINCIALE WEG CULTUURHISTORISCHE ELEMENTEN
DORPSTRUCTUUR	LIJNEN	POLDERLIJNEN ONTSLUITINGSROUTES
	PUNTEN	PARK OF GROENE KNOOP
WIJKSTRUCTUUR	LIJNEN	GROENBLAUWE STRUCTUREN WIJKSTRATEN GROENCORRIDORS
	PUNTEN	BUURTENTREES TUINKAMERS PARKJES PARKEERHOVEN

3

HANDLEIDING: OPBOUW VAN DE GROENSTRUCTUUR LANSINGERLAND

3.1 MODULES

Groenstructuur Lansingerland 2016-2026 is opgebouwd uit twee modules:

- Module A Introductie en groenstructuren
- Module B Bomenstructuur

Module A geeft een introductie op *Groenstructuur Lansingerland 2016-2026* en beschrijft de hoofd-, dorps- en wijkstructuren en visie op deze structuren.

In module B beschrijft de bomenstructuren

3.2 STRUCTUREN

De groenstructuur draagt in belangrijke mate bij aan de identiteit van elke kern. In samenspel met de historie van de kern, de landschappelijke ondergrond, stedenbouwkundige structuur en infrastructuur is groen bepalend voor de uitstraling en leefbaarheid binnen de kern. De gewenste groenstructuur komt voort uit de karakteristiek van het dorp, de bestaande groenstructuren en de visie.

De visie op de groenstructuur focust zich op drie niveaus:

- Hoofdstructuur
- Dorpstructuur
- Wijkstructuur

Per niveau is een legenda opgesteld van ruimtelijke entiteiten die geïdentificeerd worden in de visie. De entiteiten komen voort uit de analyses van het landschap, de kernen, de wijken en de buurten volgens de "lijnen, vlakken en punten systematiek". Deze systematische ordening wordt ook in module B aangehouden. De definities van de entiteiten zijn beschreven in bijlage 2.

Hoofdstructuur

De hoofdstructuren zijn de bovenliggende structuren op het niveau van de hele gemeente. Deze structuren komen voort uit de analyse van de opbouw van het landschap zoals beschreven in hoofdstuk 4.

Entiteiten hoofdstructuur:

- Vlakken: Natuur- en recreatiegebieden, parken
- Lijnen: Dijklinten, boezemlinten, boezemvaarten, Landscheiding, dwarsverbanden, tochten en autonome infrastructuur
- Punten: Kernen, dorpentrees vanaf de provinciale weg, cultuur-historische elementen

Dorpstructuur

De dorpstructuur kenmerkt zich door een netwerk van groenblauwe (landschappelijke) structuren, plekken en een herkenbare ontsluitingsstructuur waarmee de afzonderlijke wijken van de kernen worden ontsloten.

Entiteiten dorpstructuur:

- Lijnen: Polderlijnen, ontsluitingsroutes
- Punten: Park of groene knoop

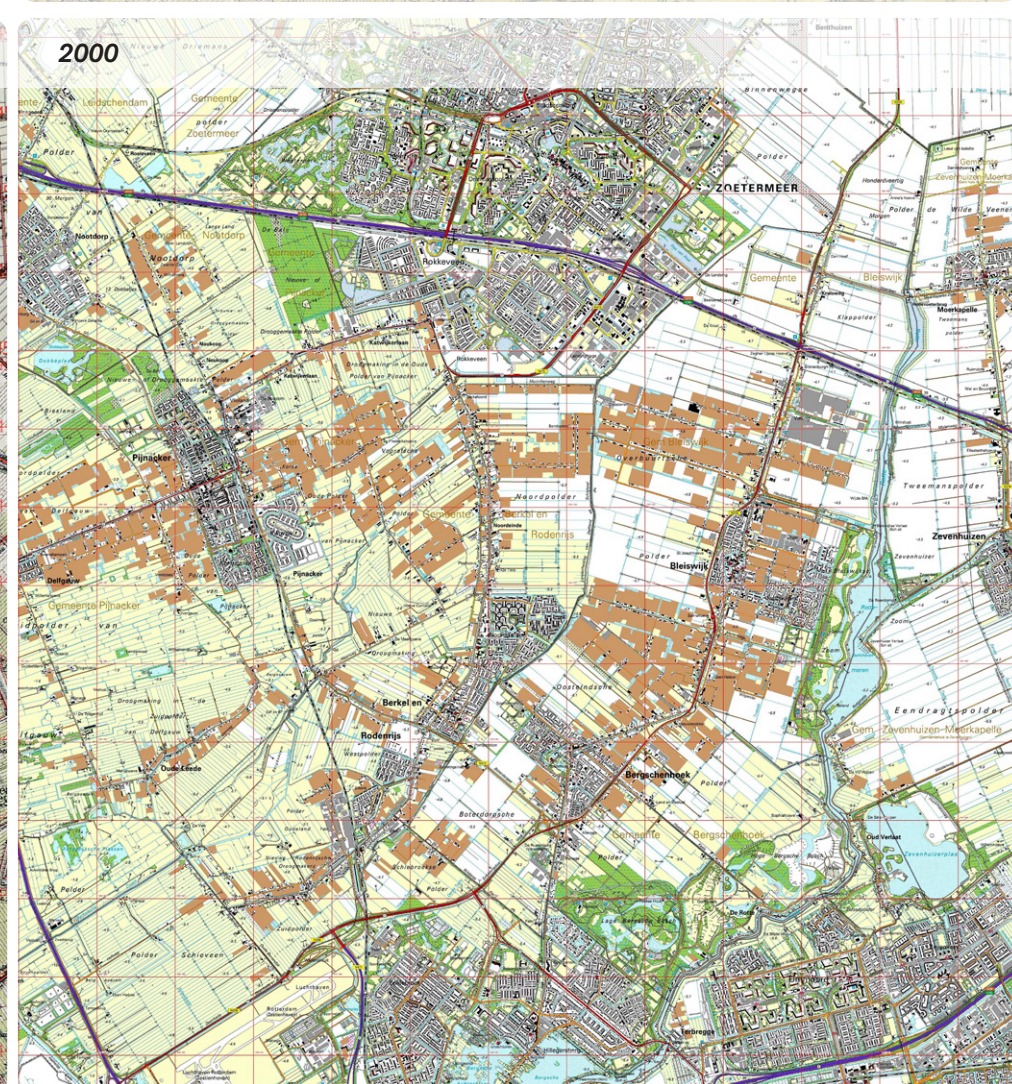
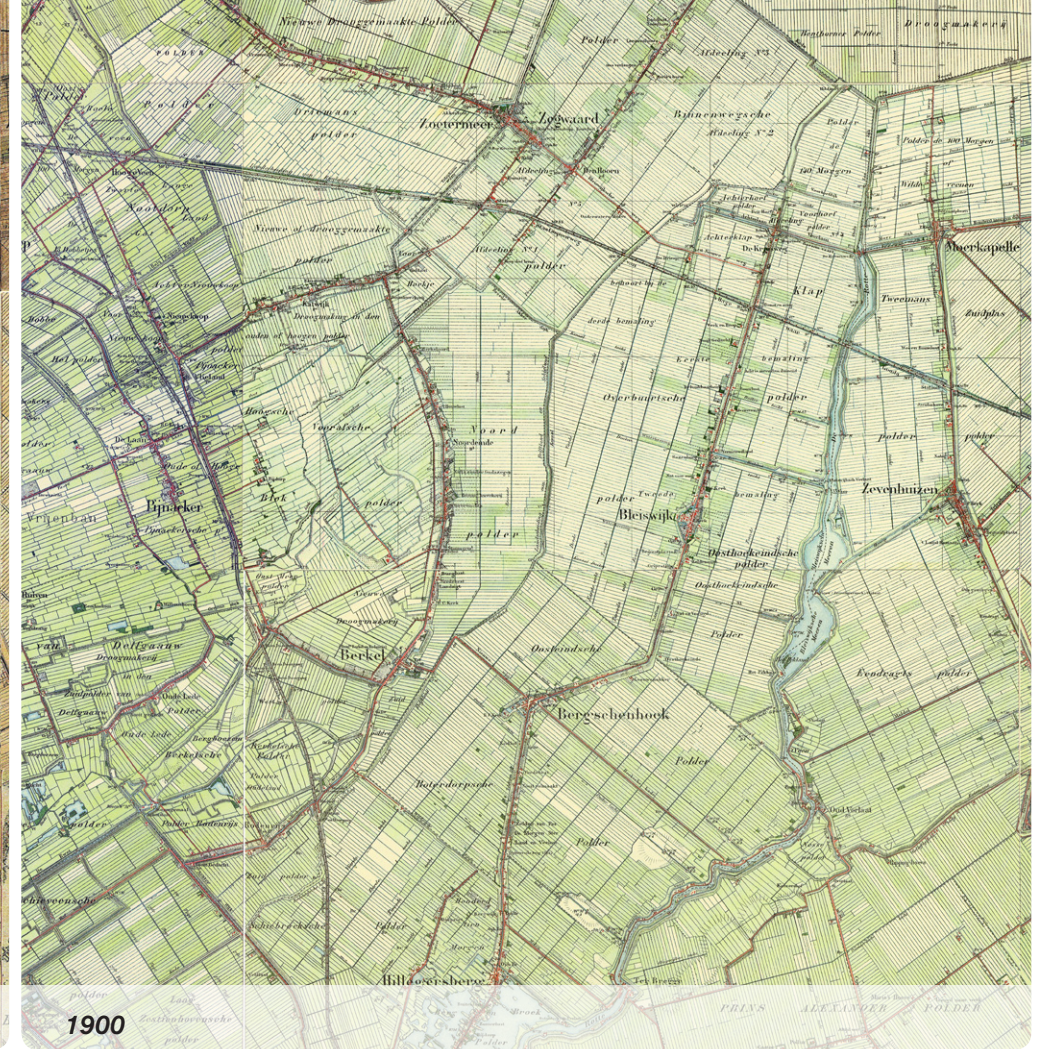
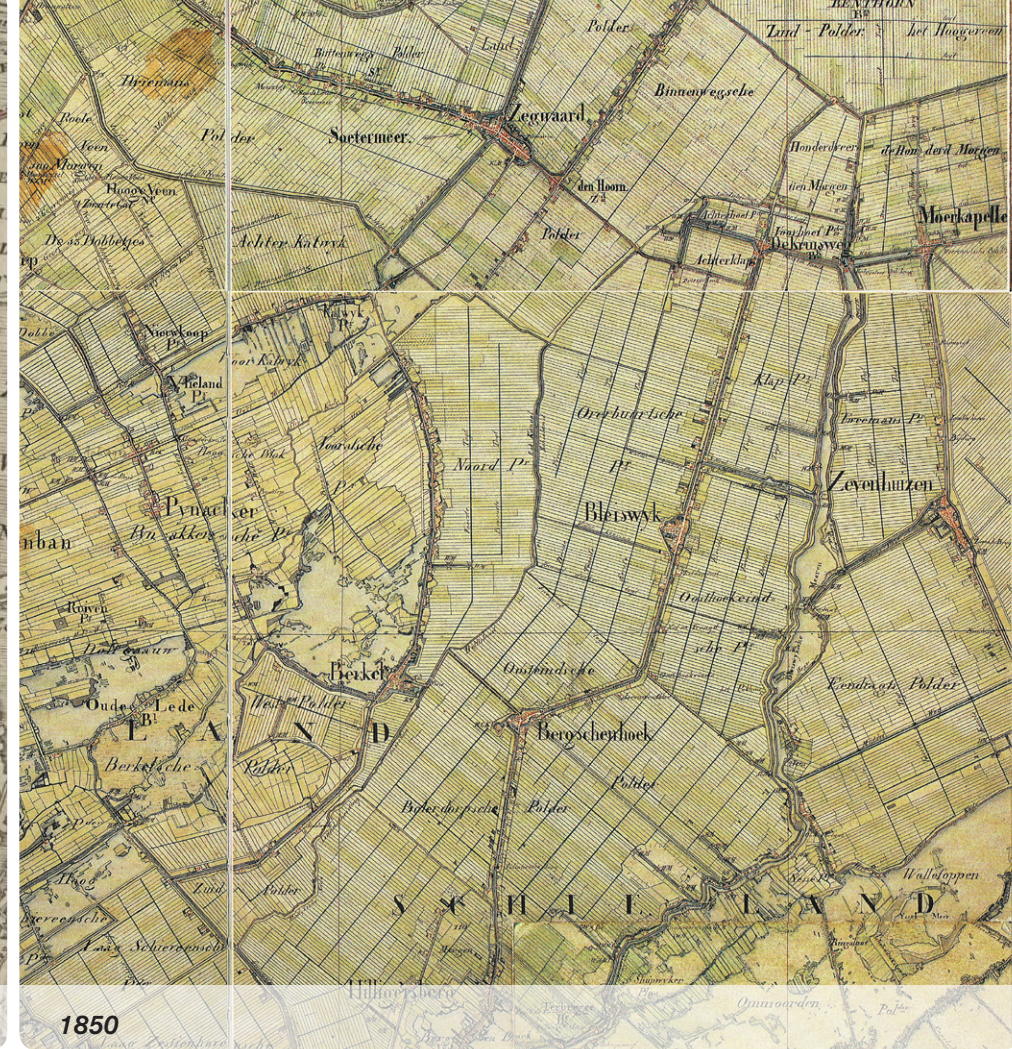
Wijkstructuur

De kernen beschikken over een fijnmazige structuur van wijkstraten, groenzones, parkjes en plantsoenen waarmee de afzonderlijke wijken een eigen sfeer uitstralen.

Entiteiten wijkstructuur:

- Lijnen: Groenblauwe structuren, wijkstraten, groencorridors
- Punten: Buurtentrees, tuinkamers, parkjes, parkeerhoven

Met deze niveaus worden de belangrijkste en meest gezichtsbepalende structuren van Lansingerland behandeld. Vooral de hoofdstructuur wordt uitgewerkt en toegelicht in hoofdstuk 4. De dorp- en wijkstructuur wordt niet nader toegelicht. In § 4.2 worden wel de structuren op drie niveaus toegelicht in de visie.

4

HOOFDSTRUCTUUR

Dit hoofdstuk geeft inzicht in de ontstaansgeschiedenis van het landschap van Lansingerland en geeft de groenstructuren van de gemeente weer.

4.1 ANALYSE

4.1.1 OPBOUW VAN HET LANDSCHAP

Ontstaan van het landschap

De ondergrond van de gemeente Lansingerland laat zich het best vergelijken met de bodem van de Waddenzee. Op het pleistocene zand is vanaf het jaar 9500 voor Christus de opbouw in lagen onder invloed van de zee ontstaan. Dit landschap van getij en geulen vormt de ondergrond van het huidige Lansingerland. Deze geulen zijn op de bodemkaart goed terug te zien, maar ook in de hoogtekaart is een microreliëf waarneembaar dat deze ontstaansgeschiedenis aantoont.

Op deze laag heeft zich honderden jaren voor Christus een meters dikke laag veen gevormd. Deze veenkoepel was groot en besloeg een gebied van de Oude Rijn tot ver voorbij Amsterdam. Het water dat vanaf de veenkoepel afstroomde vormde veenrivieren, de Rotte is hier een mooi voorbeeld van. Op deze laag veen heeft zich 30 jaar voor Christus de zogenoemde Gantellaag afgezet. Deze laag gevormd door een inbreuk van de zee heeft veel sediment in het gebied gebracht en kende in het grondgebied van Lansingerland zijn uiterste bereik. Tot ruim 1000 jaar na Christus is de veengroei in dit gebied doorgegaan. Een royale veenlaag bedekte alle bodemlagen en vormde één grote veenkoepel.

Occupatie

In de hiervoor beschreven tijdsperiode heeft de mens zich meerdere malen gevestigd. Definitieve vestiging die in het maaiveld nog waarneembaar is, vindt plaats vanaf 1000 jaar na Christus. De mens vestigde zich op diverse plekken. Routes door het veengebied hebben zich noord-zuidwaarts door het gebied ontwikkeld. Deze routes zijn veelal als lijnen gebruikt om het achterliggende gebied te gaan ontginnen. Het veengebied is in gebruik genomen als akkerland en later weidegebied. Het gebied is door de ontginning onderhevig geraakt aan bodemdaling, hierdoor werden de landbouwgebieden steeds natter en meer onbruikbaar. Dit in combinatie met de groeiende vraag naar energie (lees: brandstof dus turf). Het gebied werd totaal afgegraven.

De kaart van 1750 laat mooi zien hoe waterrijk dit gebied was. Vanaf ongeveer 1800 zijn de waterplassen drooggemalen en ingepolderd, zoals bijvoorbeeld de Noordpolder bij Berkel en Rodenrijs.

De hoger gelegen gebieden vanuit de Gantellaag, Kleihoogt en Oudeland, zijn ook vroeg geoccupeerd. Het proces van bemalen en inpolderen heeft zich langzaam uitgerold over het hele gebied en het hele gebied is ingepolderd geraakt.

De oorspronkelijke ontginningslijnen zijn tot op de dag van vandaag aanwezig als hooggelegen linten in het landschap. Dit zijn de oorspronkelijke routes, met de oorspronkelijke watergang en een grondlichaam van de oorspronkelijke veenlaag. Op de kaart van 1900 is mooi te zien hoe de occupatielijnen in het landschap liggen. Tot op de dag van vandaag zijn dit de ruimtelijke dragers van het gebied. De gebieden tussen die ruimtelijke dragers waren in die periode weids en open en veelal in gebruik als weidegebied. Op de kaart van 1950 is goed te zien dat in de flanken van de linten tuinbouwontwikkelingen plaatsvinden. De ontwikkelingen strekken zich de open polder in. Vanaf de midden jaren 1980 is begonnen met de ontwikkeling van grootschalige uitbreidingen. De gevolgen zijn goed zichtbaar in de kaart van 2000. De lijnen van het oorspronkelijke landschap dienden als kader voor nieuwe dorpsuitbreidingen. Binnen dit kader werd deze structuur echter losgelaten. De stedenbouwkundige structuur, architectuur zijn opgezet volgens het gedachtegoed van die tijd.

Huidig beeld

Het huidige landschap laat een sterk bebouwd landschap zien. De drie kernen zijn sterk uitgebreid en het tussenliggende open landschap is grotendeels verglaasd met glastuinbouw. Daarnaast is het gebied doorsneden met vele infrastructurele lijnen: A12, HSL, ZoRo busverbinding, diverse provinciale wegen, metro, toekomstige A13-A16, hoogspanningstracé, spoorlijn Den Haag-Gouda. Al deze lijnen zorgen voor een versneden landschap. Tezamen met de stedelijke bebouwingsdruk maakt dat de groene kwaliteiten behoorlijk onder druk staan. De afgelopen jaren zijn er forse investeringen gedaan in het groenblauwe netwerk binnen en buiten de gemeente (Vlinderstrik en Groenzoom) om deze groene kwaliteiten te behouden, te verbinden en te versterken.

Legenda bodemkaart

	zand
	jonge zeeklei
	rivierklei
	zware klei
	veen
	laag veen

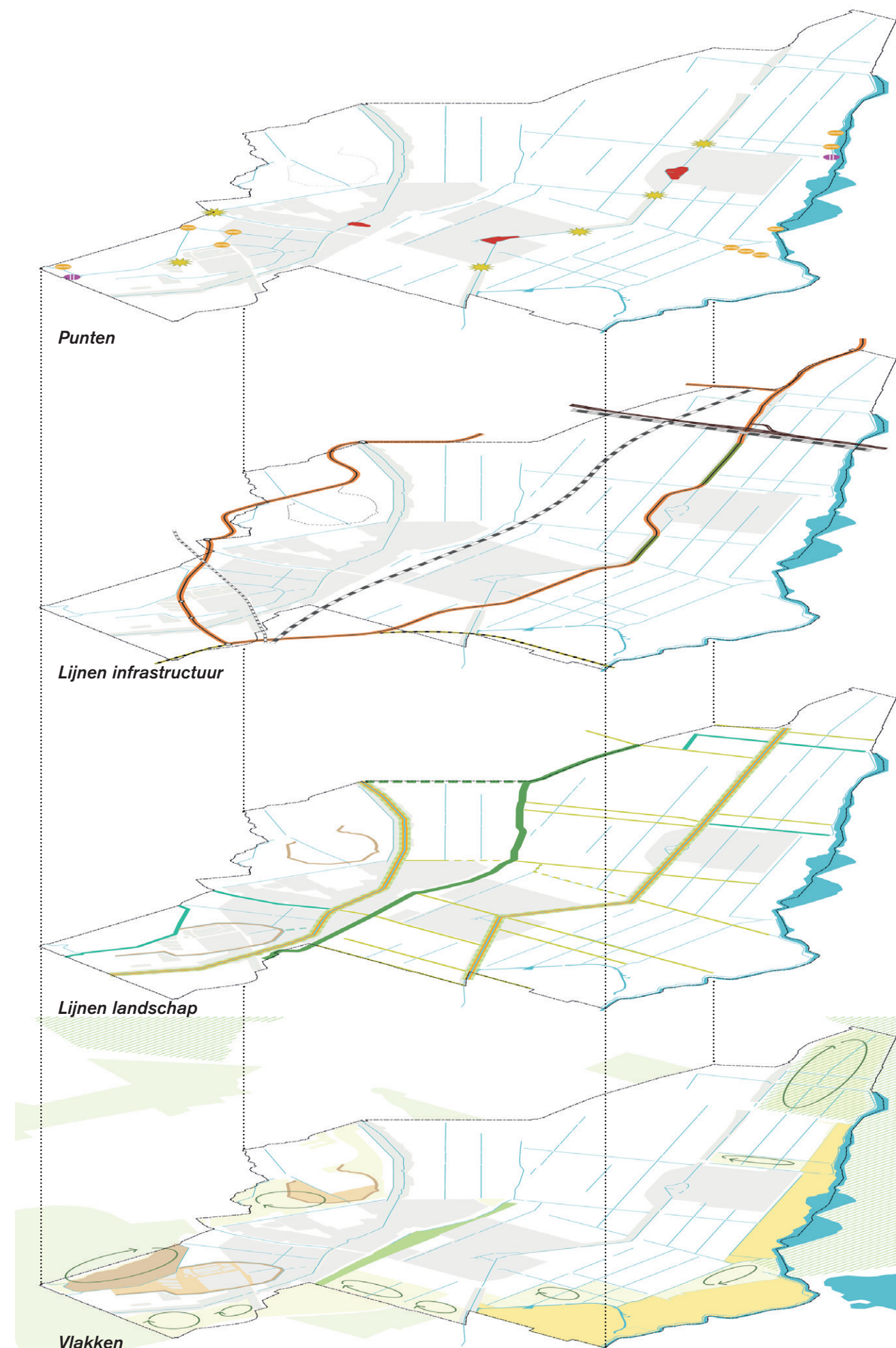
BUITENGEBIED *Boezemweg*

4.1.2 HOOFDGROENSTRUCTUUR

In één zin bestaat de hoofdgroenstructuur van Lansingerland uit grote aaneengesloten groengebieden in de flanken van de gemeente en een raster van verbindingen in het hart van de gemeente met af en toe een markant puntelement.

Het landschap van Lansingerland laat zich goed beschrijven aan de hand van de “vlakken, lijnen en punten systematiek”.

- **De vlakken** in de groenstructuur worden gevormd door groengebieden. Deze vlakken zijn van belang voor de afwisseling en verbinding tussen bebouwd en onbebouwd gebied en voor de ruimtelijke en functionele kwaliteit van woon- en leefomgeving. De vlakken met groen worden gevormd door de grote aaneengesloten groen- en recreatiegebieden aan de flanken van de gemeente en het Annie M.G. Schmidtpark in het midden van de gemeente.
- **De lijnen** in de groenstructuur omvatten de groenvoorzieningen gekoppeld aan lineaire elementen als wegen, linten, steilranden en waterlijnen. Deze lijnen vormen een raamwerk en vormen de hoofdgroenstructuur. De lijnen zijn onderverdeeld in infrastructuur en landschappelijke lijnen. De landschappelijke lijnen zijn geënt op de oorspronkelijk lijnen van het landschap, zoals de boezemwateren, kleiplateaus en de Landscheiding. De infrastructurele lijnen zijn de veelal recentelijk aangelegd. Zij hebben geen relatie met het onderliggende landschap. Uitzondering hierop vormt de N209, deze is gedeeltelijk op het boezemlint aangelegd.
- **De punten** in de groenstructuur zijn op zichzelf staande (groen) elementen op bijzondere plaatsen, altijd gekoppeld aan het raamwerk.

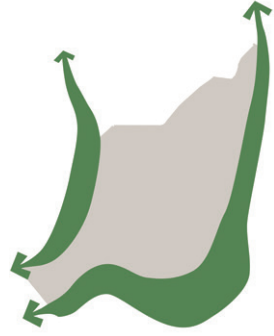

LEGENDA THEMA VLAKKEN

- **Open (groen)plekken**
natuur of agrarisch
- **Kleiplateau (met steilrand)**
- **Bergboezem**
- **Groen- en recreatiegebieden**
deels bestaand of in ontwikkeling/uitvoering
- **Natuur- en agrarische gebieden**
- **Annie M.G. Schmidtpark**
- **Provinciale Ecologische Hoofdstructuur**
- **Groene Hart**

▲ Thema vlakken

DE VLAKKEN

De grote aaneengesloten groengebieden kunnen onderverdeeld worden in twee gebieden, enerzijds het recreatiegebied langs de Rotte en anderzijds het westelijke deel, de Groenblauwe slinger, dat ingericht is als een agrarisch natuur- en recreatiegebied met hoofdzakelijk extensief beheerde graslanden en water/moeraspartijen.

Groen- en recreatiegebieden

Langs de Rotte

Op de flanken van de Rotte ligt een omvangrijk gebied met een aaneenschakeling van recreatie- en agrarische gebieden. Aan de oostkant van Bleiswijk liggen de Bleiswijkse Zoom en Bleiswijkse Fles. Zuidelijk hiervan liggen de meer intensieve recreatiegebieden.

In het noorden boven Bleiswijk vormt de Bleiswijkse Fles de 'groene' verbinding tussen de Rottemeren en Zoetermeer.

De gebieden laten zich kenmerken door een sterke afwisseling tussen beplanting en openheid. Bosschages, graslanden en waterpartijen wisselen elkaar af. Markant in het gebied is de Rotte en de wegen die, deels met bebouwing, aanzienlijk hoger liggen in het landschap. De verschillende watergangen hebben gedeeltelijk ook een tussen-niveau. Dit alles maakt dat het watersysteem van het Nederlandse polderlandschap mooi zichtbaar is. In dit landschap hebben diverse recreatieve voorzieningen een plek gekregen.

Groenblauwe slinger

De Groenblauwe slinger is een aaneenschakeling van (vijf deelgebieden) natuur- en recreatiegebieden tussen de stedelijke gebieden rond Den Haag en Rotterdam en sluit aan op de EHS (Ecologische Hoofdstructuur). Elk deelgebied heeft zijn eigen kenmerken en karakteristieken, met natuur, water en ruimte voor recreatie en landbouw.

Het deelgebied op de westelijke flank van de gemeente Lansingerland omvat de Bergboezem en de Groenzoom. Het huidige beeld wordt gekenmerkt door open landerijen, afgewisseld met kassen en tuinbouw. Het gebied grenst aan de nieuwbouwwijken van Pijnacker, Berkel en Rodenrijs en de werkgebieden van Berkel en Rodenrijs.

De Groenblauwe slinger wordt binnen de gemeente verder begrenst en/of doorsneden door diverse N-wegen en door de metro (Randstadrail). In het gebied liggen een aantal cultuurhistorische, ecologische en recreatief zeer interessante elementen. Zo grenst de Groenzoom in het noorden en in het zuiden aan het boezemlint van Berkel en Rodenrijs en liggen er een aantal oude kades, zoals de Strikkade. Ook liggen er in dit gebied een tweetal bijzondere verhogingen, de Kleihoogt en het Oude Land. Verder vormen delen van zeven verschillende polders de Groenblauwe slinger.

De Groenzoom (Groenblauwe slinger) is onlangs heringericht en ingebruik genomen. Het gebied is een afwisseling van water, rietlanden en graslanden en af en toe beplanting. Met fietspaden, kanoroutes, voetpaden en ruiterspaden wordt het gebied ook toegankelijk gemaakt voor recreatie.

Parken

In Lansingerland is in de hoofdstructuur één park aanwezig: het Annie M.G. Schmidtpark. Het park onderscheidt zich van de andere aanwezige parken binnen de gemeente door de schaal en de ligging langs de hoofdstructuren HSL en Landscheiding.

Het Annie M.G. Schmidtpark is in 2015 opgeleverd. Dit park is ter compensatie aangelegd voor de aanleg van de HSL. Het park is langgerekt en is opgespannen tussen de HSL en de Landscheiding. De inrichting is landschappelijk vormgegeven met veel openheid richting de Landscheiding en een meer besloten beplanting richting de HSL. De inrichting bestaat hoofdzakelijk uit boomgroepen en boomgaarden, natuurlijke borders, grasvelden en speelplekken. De open velden kunnen gebruikt worden voor evenementen. In het noordelijk deel van het park is er gelegenheid voor sport en spel, zoals een cooperbaan en een voetbalveld en er zijn speelplekken met speeltoestellen. Op het centrale deel ligt het zwembad 'De Windas'. In het zuidelijk deel is er ruimte voor natuurlijk spelen.

Open plekken

Een relatief groot oppervlak van Lansingerland is bebouwd. Op enkele plekken in het buitengebied zijn (nog) open stukken waar mooie vergezichten te vinden zijn. De meeste open gebieden in het landschap zijn echter bestemd voor woningbouw, bedrijven en/of glastuinbouw. Deze zullen in de toekomst bebouwd gaan worden. Een andere deel is bestemd als natuur- en/of recreatiegebied. De openheid zal hier in de toekomst ook (gedeeltelijk) verdwijnen.

Uitzonderingen hierop zijn onder andere de bergboezem ter plaatse van het Westmeer, de Molenplas en Oude Leesche plas en enkele agrarische gebieden, vooral ten oosten van Kruisweg.

De bergboezem is een bijzonder gebied dat diende als extra waterretentie. De boezem werd benut als het overtollig water uit de omgeving niet op de boezem uitgemalen kon worden. De langgerekte ovale droogmakerij bleef daarom onbewoond en is daardoor open en relatief kleinschalig verkaveld met verschillende kavelrichtingen.

Kleiplateau

Kenmerkend voor de westkant is het samenstel van droogmakerijen en kleiplateau's met verschillende kavelrichtingen. Er is een hoogteverschil van enkele meters tussen het maaiveld van de eigenlijke droogmakerij en de omringende dijken en het bovenland. Opvallend is het hoogteverschil binnen de droogmakerij tussen het kleiplateau en de omgeving. Het hoogteverschil is duidelijk zichtbaar door een steilrand.

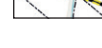

LEGENDA THEMA LIJNEN

- **Boezemlint**
- **Landscheiding**
- **Steilrand**
- **Dwarsverband**
- **Boezemvaart**
- **Waterstructuur tochten**

▲ Thema lijnen, landschappelijke lijnen

LEGENDA THEMA LIJNEN

- **Snelweg A12, spoorlijn NS**
- **N-weg**
- **N-weg toekomstige aansluiting A13/A16**
- **Spoorlijn Hogesnelheidslijn**
- **RandstadRail**

▲ Thema lijnen, autonome infrastructuur

DE LIJNEN

De lijnen in Lansingerland zijn onder te verdelen in noord-zuid georiënteerde lijnen en oost-west georiënteerde lijnen. Noord-zuid liggende historische lijnen: de boezemlinten van Kruiswijk en Berkel en Rodenrijs, Bleiswijk en Bergschenhoek, de Landscheiding en de Rotte. Die laatste maakt deel uit van een groter recreatiegebied (zie vorige paragraaf).

Oost-west verbindingen zijn in Lansingerland historisch gezien spaarzamer. De Hoeksekade, het dwarsverband van Kruisweg en de Lange Vaart zijn historische voorbeelden hiervan. Met de doorontwikkeling van de polder zijn er diverse dwarsverbanden bij gekomen, zoals de Groendalseweg en de Merenweg.

Boezemlinten

De linten van Kruisweg, Bleiswijk, Bergschenhoek en Berkel en Rodenrijs liggen enkele meters verheven boven het maaiveld van de aanpalende polders. Het ruimtelijke kenmerk van het lint wordt vooral gevormd door de boezemwatergang, de doorgaande wegenstructuur en de doorgaande bebouwingsstructuur op het talud met rianten tuinen en grote bomen op privéterrein. Naar de historische kern toe verdicht de bebouwing, richting het landschap wordt de structuur opener en liggen er soms ook open graslanden aan het lint.

Boezemlinten Bleiswijk en Bergschenhoek

De boezemlinten van Bleiswijk en Bergschenhoek hebben nog gedeelten in het agrarisch en open landschap liggen. Dat maakt dat er vanaf het lint rianten vergezichten zijn. Typisch voor de linten van Bleiswijk en Bergschenhoek is de verstrengeling tussen de N209 en het historische lint, soms ligt de N209 op het lint (dus hoog in het landschap), soms er net naast en soms op afstand (zie ook kaartbeeld op pagina 24). Als de N209 dichtbij het boezemlint ligt speelt de groenstructuur van de doorgaande weg een belangrijke rol in het beeld.

Nabij het centrum van Bleiswijk en Bergschenhoek ligt de boezem om het historische centrum, hier is de bebouwing steviger aangezet. In de kern van Bleiswijk staat een bomenrij langs de boezem. Het groenblauwe beeld wordt bepaald door de boezemvaart, de groene oevers, de privétuinen en -daar waar de ruimte is- het zicht op het landschap.

Boezemlint Berkel en Rodenrijs

Het ruimtelijke beeld van het lint van Berkel en Rodenrijs wordt gevormd door de hoge ligging van de boezemwatergang, de doorgaande wegenstructuur en de doorgaande bebouwingsstructuur met rianten tuinen. Langs het lint van Berkel en Rodenrijs zijn op een paar plekken 'onderwegen' ontstaan; de Noordersingel en Zuidersingel. Hier ligt aan de westzijde van de boezem een met bomenrijen aangeplante parallelweg op ongeveer honderd meter afstand. Het tussenliggend gebied was, is soms nog, tuinderij. Thans worden deze zones veelal verkaveld met woningen.

In de hoofdstructuur is de oostelijke zijde van de boezem dichter bebouwd dan de westelijke zijde. Nabij het centrum is ook de westzijde bebouwd. In het centrum ligt de boezemvaart om het historische centrum. Het groenblauwe beeld van het boezemlint wordt vooral bepaald door de boezemvaart, de groene oevers en de privétuinen.

Landscheiding

De Landscheiding is een belangrijke groenstructuur die de gemeente doorsnijdt. Historisch gezien was de Landscheiding geen sterk, ruimtelijk markant element. Het was een kade in het landschap en het markeerde de grens tussen twee watersystemen, en daarmee tussen twee waterschappen. In de huidige tijd is de omgeving van de Landscheiding sterk verstedelijkt en de structuur van de Landscheiding gefragmenteerd. Het landschap en de Landscheiding zijn soms krachtig en zichtbaar aanwezig en op andere delen is deze nauwelijks nog herkenbaar.

Het deel van de Landscheiding van het Annie M.G. Schmidtpark tot aan de rand van Zoetermeer is als lijn in het landschap nog goed herkenbaar. Hier markeren de aanwezige bomen de lijn. Wel is het historische karakter van de lijn marginaal, door een ligging tussen de kassen en de recentelijke toevoeging van een busbaan. Al met al staat de continuïteit van de Landscheiding onder druk.

Dwarsverbanden

Thans zijn er enkele dwarsverbanden in het landschap aanwezig, maar deze hebben vaak geen sterke groenstructuur of recreatieve betekenis. De dwarsverbanden vormen veelal lange lijnen in het landschap.

Een aantal dwarsverbanden is goed herkenbaar door een zichtbare watergang of een stevige boomstructuur, andere dwarsverbanden zijn nauwelijks herkenbaar en liggen verscholen tussen de kassen. De Boterdorpseweg is een voorbeeld van een herkenbaar dwarsverband met een driedubbele bomenrij met doorgaande weg en fietspaden. Het dwarsverband van de Limiettocht heeft een verschijning van een brede watergang zonder bomen of infrastructuur. Door beplantingen op de kop van de watergang is dit dwarsverband minder herkenbaar.

In diverse beleidsdocumenten, bijvoorbeeld in de structuurvisie, is de ambitie opgenomen om meer dwarsrelaties te leggen. Deze dwarsverbanden zijn essentieel voor de blauwgroene, ecologische en recreatieve dooradering van het stedelijk weefsel van Lansingerland.

De structuurvisie geeft aan dat dwarsverbanden essentieel zijn voor het totale groene netwerk van Lansingerland. De groene flanken kunnen pas optimaal ecologisch en recreatief functioneren als ze goed verbonden zijn met het stedelijk weefsel van Lansingerland.

De dwarsverbanden worden op drie niveaus beschouwd, ruimtelijk (landschappelijk, groen), ecologisch en recreatief.

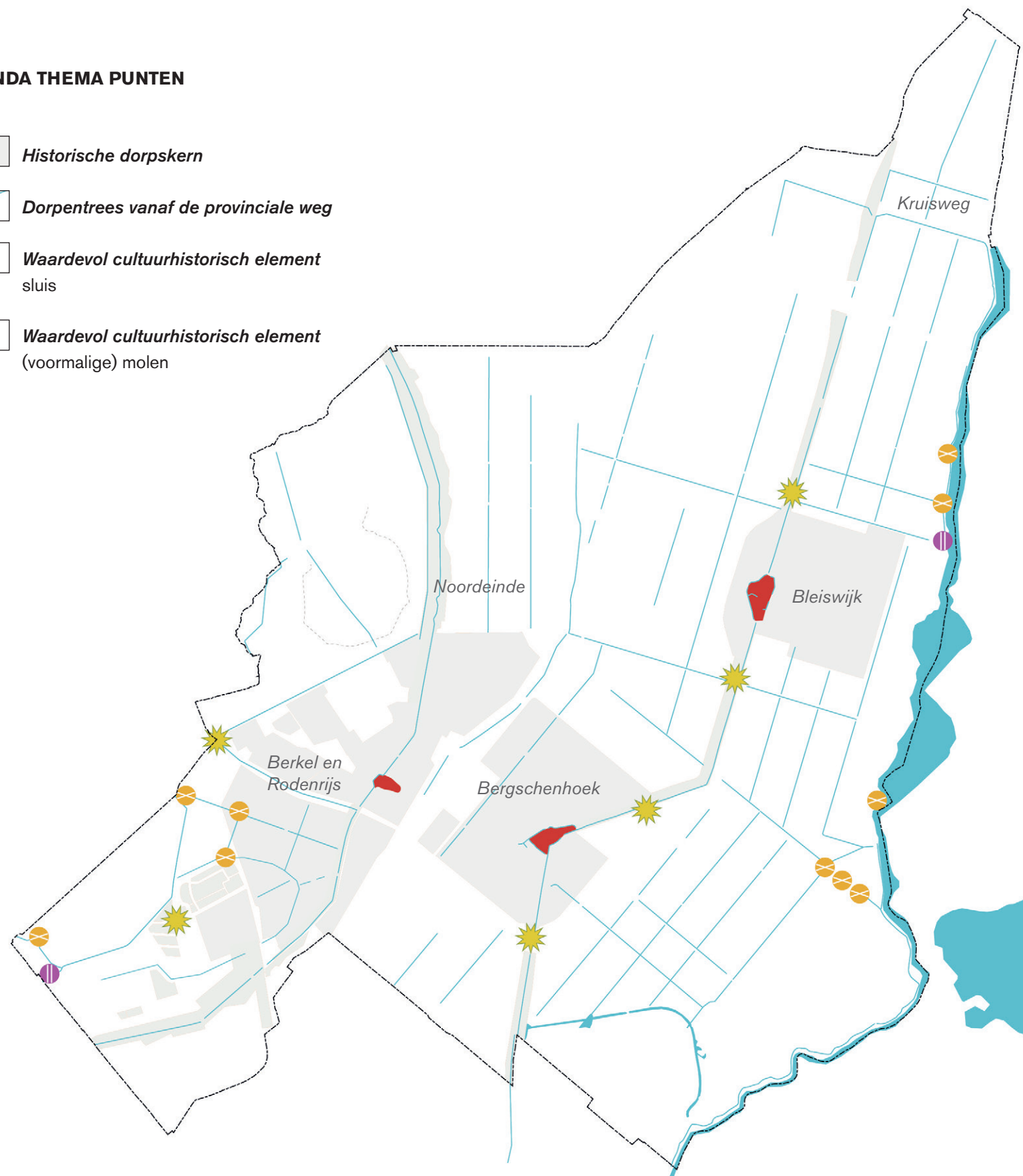
Autonome infrastructuur

Op de gemeentegrond van Lansingerland is de laatste jaren veel infrastructuur aangelegd. De HSL, de metro (Randstadrail) en diverse N-wegen. Deze lijnen liggen autonoom in het landschap (een gedeelte van de N-wegen vormt hierop een uitzondering en ligt op historische lijnen). Met andere woorden ze negeren het landschap. De visie is wellicht geweest om zoveel mogelijk van het bestaande landschap te sparen. Op delen is dat goed gelukt, maar op andere delen kan men zich afvragen of met de aanleg van nieuwe infrastructuur ook een nieuw landschap aangelegd had moeten worden. Bij de aanleg van deze infrastructuur is veel aandacht geschonken aan de passeerbaarheid van de nieuwe lijnen: er liggen relatief veel tunnels waardoor de bestaande landschappelijke lijnen kunnen doorlopen.

LEGENDA THEMA PUNTEN

- *Historische dorpskern*
- *Dorpentrees vanaf de provinciale weg*
- *Waardevol cultuurhistorisch element sluis*
- *Waardevol cultuurhistorisch element (voormalige) molen*

▲ Thema punten

DE PUNTEN

De laatste laag in de groenstructuur wordt gevormd door de punten, de bijzondere plekken in de gemeente. Dit zijn veelal historische plekken die iets vertellen over het ontstaan van Lansingerland.

Historische dorpskernen

De gemeente kent drie historische dorpskernen: Bleiswijk, Bergschenhoek en Berkel en Rodenrijs en twee buurtschappen: Kruisweg en Noordeinde. De dorpskernen zijn zeer herkenbaar in het totale stedelijke weefsel, de buurtschappen liggen aan het boezemlint en zijn minder direct herkenbaar.

Bleiswijk, Bergschenhoek en Berkel en Rodenrijs hebben allemaal een sterk baken in de vorm van de kerk met een toren. Hier omheen liggen diverse historische panden, straatjes en pleinen. De kernen liggen allemaal hoog in het landschap, op boezemniveau. De dorpskernen worden omringd door de boezem, dit is een sterke historische begrenzing van de kern. In de huidige situatie is deze boezem bij alle dorpskernen slecht herkenbaar en zichtbaar. Vaak staan er glasbakken of containers, beplantingen en zijn de watergangen overbouwd.

De bebouwing in de kern is zeer divers en oogt vaak rommelig. De groenstructuur is veelal afwezig of ondersteunt de bebouwde structuur nauwelijks. Recentelijk is in het centrum van Bleiswijk een doorgaande beplanting van leilinden aangebracht die een positieve uitzondering vormt hierop.

Het buurtschap Kruisweg heeft geen echte kern. Het bestaat uit een aantal straten aangesloten op het oude lint. De boezem is beperkt zichtbaar doordat deze veelal verborgen ligt achter bebouwing. Ten westen van Kruisweg wordt industriepark Prisma ontwikkeld, aan de oostkant ligt een agrarisch open landschap van akker- en weilanden. De ontwikkeling van het industriepark en de herinrichting van de N209 heeft gevolgen gehad voor de ontsluiting en uitstraling van het buurtschap. Het ligt nu wat verloren te midden van de grootschalige ontwikkelingen. Het buurtschap Noordeinde ligt op het boezemlint van Berkel en Rodenrijs. Ook dit buurtschap heeft geen echte kern. Het buurtschap bestaat uit een lintbebouwing langs de boezemvaart.

Dorpentrees vanaf de provinciale weg

Van oudsher waren de boezemlinten de belangrijkste ontsluitingsroutes voor Bleiswijk, Bergschenhoek en Berkel en Rodenrijs. De N-wegen zijn aangelegd om de kernen beter te ontsluiten. De N209 is deels op het boezemlint gelegd. Ter plaatse van Bleiswijk en Bergschenhoek ligt de weg om de dorpen heen. Hierdoor zijn belangrijke dorpentrees ontstaan. Berkel en Rodenrijs wordt voornamelijk ontsloten vanaf de N471. Aan deze weg liggen twee belangrijke dorpentrees voor deze kern. Voor alle dorpentrees geldt dat zij een sterke identiteit missen. Hierin ligt een ontwikkelkans voor verbetering van de identiteit en herkenbaarheid van de dorpsentrees.

Cultuurhistorische elementen

De cultuurhistorische elementen zijn herinneringen aan de ontstaansgeschiedenis van dit landschap. De molens en molengangen wijzen op de ontwatering van het gebied en dus de ligging beneden NAP. De Valk is een markante molen op een markante plek, aan de rand van de polder met het Ackerdijkse plassengebied in de rug. Het hele ensemble met de boerderij is waardevol.

Aan de limiettocht ligt een molengang die goed herkenbaar is in het landschap met molenstompen en bijbehorende beplanting.

TOTAALKAART HOOFDGROENSTRUCTUUR

LEGENDA

PUNTEN

Historische dorpskern

Dorptrees vanaf de provinciale weg

*Waardevol cultuurhistorisch element
sluis*

*Waardevol cultuurhistorisch element
(voormalige) molen*

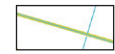
LIJNEN

Boezemlint

Landscheiding

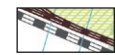
Dwarsverband

Boezemvaart

*Waterstructuur
tochten*

Snelweg A12, spoorlijn NS

N-weg, autonoom

N-weg, op oorspronkelijke boezemlint

*N-weg
toekomstige aansluiting A13/A16*

*Spoorlijn
Hogesnelheidslijn*

RandstadRail

VLAKKEN

*Open (groen)plekken
natuur of agrarisch*

Kleiplateau (met steilrand)

Bergboezem

*Groen- en recreatiegebieden
deels bestaand of in ontwikkeling/uitvoering*

Natuur- en agrarische gebieden

Annie M.G. Schmidtpark

Provinciale Ecologische Hoofdstructuur

Groene Hart

HOOFDSTRUCTUUR VLAKKEN

- Groen- en recreatiegebieden*
- Agrarisch gebied
- Natuur- en recreatiegebied
- Hoekse Park
- Annie M.G. Smidtpark

LIJNEN

- Dijklijnen
- Boezemlijnen
- Boezemlint tracé N209
- Onderweg met bomenrij
- Boezemvaarten
- Boezemvaart met bomenrij
- Landscheiding met bomenrij
- Steilrand van kleiplateau
- Dwarsverbanden*
- zonder infrastructuur
- met infrastructuur, met bomenrij
- Tochten*
- Autonome infrastructuur*
- provinciale (N-)wegen
- provinciale (N-)wegen met bomen
- A12 en spoorlijn Den Haag-Gouda
- Hogesnelheidslijn (HSL)
- RandstadRail Erasmuslijn (metro)
- Toekomstige rijksweg A13/A16

PUNTEN

- Kern
- Dorpsentree vanaf de provinciale weg
- Cultuurhistorische elementen*
- Molen of voormalige molen
- Sluis

DORPSTRUCTUUR* LIJNEN

- Polderlijnen met losse bomen
- Ontsluitingsroutes

PUNTEN

- Park of groene knoop

WIJKSTRUCTUUR*

LIJNEN

- Groenblauwe structuren
- Wijkstraten
- Groencorridors

PUNTEN

- Buurtentrees
- Parkjes
- Parkeerhoven
- Tuinkamers

- Recreative verbindingen

▲ Groenstructuren Lansingerland

* Legenda-eenheden uitvergroet t.o.v. visiekaart t.b.v. de leesbaarheid

4.2 VISIE

De gemeente Lansingerland heeft de ambitie om uit te groeien tot een aantrekkelijke parkstad waar het goed wonen, werken en recreëren is. Waar groen- en recreatiegebieden goed zijn ontsloten en deze intensief worden gebruikt door de lokale en regionale inwoners. Waar mooie groenstructuren zijn gerealiseerd met aandacht voor historische en ecologische waarden. Waar het water, de lintbebouwingen en andere historische structuren duidelijk herkenbaar zijn in de gemeente. En waar wijken veel openbaar groen en ruimte hebben.

Algemene uitgangspunten voor de visie zijn:

- Behoud, versterken en ontwikkelen van een robuuste groenstructuur;
- Behoud en versterking herkenbaarheid van het landschap en cultuurhistorie als onderlegger;
- Behoud en versterken recreatieve en ecologische kwaliteit van de groenstructuren;
- Het creëren en versterken van eenheid en samenhang;
- Versterken herkenbaarheid en verbetering oriëntatie;
- Behoud of verbeteren zicht op het water;
- Bevorderen van eigen identiteit per wijk;
- Behoud en ontwikkeling groenplekken als sociale ontmoetingsfunctie;
- Behoud en versterking van groene verbindingen tussen gebieden.

Dit vertaalt zich op de volgende wijze naar de entiteiten. De entiteiten worden hierna afzonderlijk toegelicht wat deze zijn en hoe er mee om te gaan. De indeling van de entiteiten volgt de "lijnen, vlakken en punten systematiek" in hoofd-, dorps- en wijkstructuur.

HOOFDSTRUCTUUR

Groen- en recreatiegebieden

De groen- en recreatiegebieden hebben elk hun eigen karakter dat voorkomt uit het landschap en hun geschiedenis. Heldere, groene structuren begeleiden de recreant vanuit de kernen en van buiten de gemeente naar de open agrarische gebieden, de waterkant van de Rotte of de bosgebieden. Er is volop ruimte voor ecologie.

- > Behoud, ontwikkelen en versterken verbindingen met het buitengebied;
- > Versterken ecologie
- > Behouden openheid van de agrarische gebieden

Parken

Het Annie M.G. Schmidtpark is een groot stadspark met een bijzondere en centrale ligging in de gemeente. Het park is een lokaal uitloopgebied voor jong en oud. Hier kan men voetballen, spelen of een terrasje pakken bij één van de uitspanningen. Het park is afwisselend door de verschillen in karakter en sfeer. Het is een park in de groei.

- > Verbeteren van de toegankelijkheid
- > Behouden verschillen in karakter en sfeer

Dijklinten

Het dijklint langs de Rotte is het meest waardevolle lint binnen de gemeente. Het is een belangrijke historische structuur die de ontstaansgeschiedenis van Lansingerland afleesbaar houdt. Het beeld op de dijk is van wuivende rietkragen, water, monumenten en cultuurhistorisch waardevolle elementen.

- > Behoud van de hoge ligging van de Rotte, de dijk en de lintbebouwing
- > Behoud en versterken vrije doorzichten op het achterland en het water

Boezemlinten

Binnen Lansingerland strekken zich twee langgerekte en parallel aan elkaar gelegen boezemlinten van noord naar zuid door de gemeente uit. De boezem, de weg en de bebouwing liggen hoog in het landschap. Het beeld van de boezemlinten is wisselend. Daar waar de provinciale weg op het boezemlint ligt is een robuuste groenstructuur. Daarbuiten dringt zich het beeld op van een brede watergang met

aanliggende groene tuinen. Het groene karakter wordt in sterke mate bepaald door private tuinen en erven.

- > Behouden van de hoge ligging van de boezem, de weg en de bebouwing
- > Inzetten op versterking groene karakter van tuinen en erven
- > Behoud en versterken vrije doorzichten op het achterland en het water

Boezemvaarten

De boezemvaarten liggen hoog in het landschap. Open lijnen met lange vergezichten bepalen hier het beeld.

- > Behouden hoge ligging van de boezem
- > Behoud en versterken vrije doorzichten op het achterland en het water

Landscheiding

De Landscheiding is van oudsher een waterkerende dijk of kade in het landschap tussen twee verschillende peilgebieden. De naam Lansingerland is ontleed aan de landscheiding ("lansingh" tussen Delfland en Schieland) en vandaar essentieel voor haar identiteit. Een bomenstructuur begeleidt de historische lijn en recreatieve route.

- > De identiteit van de landschappelijke lijn moet behouden blijven
- > Toekomstige ontwikkelingen in de nabijheid van de lijn (bebouwing of infrastructuur) hebben in maat en schaal respect voor de historische identiteit
- > Versterken bomenstructuur

Dwarsverbanden

De dwarsverbanden zijn onderdeel van het landschappelijk systeem van oude ontginningslijnen. De dwarsverbanden zijn essentieel voor de groenblauwe, ecologische en recreatieve dooradering van de gemeente Lansingerland. Zij begeleiden de recreatieve routes met mooie boomstructuren of laten de oude ontginningslijnen zien door de open lijnen en vergezichten.

- > Behouden van het landschappelijke karakter
- > Meer dwarsverbindingen ontwikkelen t.b.v. blauwgroene, ecologische en recreatieve dooradering van Lansingerland
- > Ontwikkelen bomenstructuur langs de recreatieve routes
- > Behouden en versterken van open lijnen met lange vergezichten
- > Inzetten op versterking groene karakter van tuinen en erven

Tochten

De tochten vormen onderdeel van het netwerk van waterlopen binnen de gemeente, ook zij zijn onderdeel van de oude ontginningslijnen. Open lijnen en vergezichten laten deze structuren helder zien.

- > Behoud historische lijnen
- > Behoud en versterken vrije doorzichten over het water

Autonome infrastructuur

Deze bovengemeentelijke infrastructuur ligt autonoom in het landschap, niet aan de historische ondergrond gerelateerd. Zij doorsnijden het landschap, negeren het oorspronkelijke landschap.

- > Geen relatie zoeken met het oorspronkelijke landschap
- > Versterking van de eenheid en samenhang van de infrastructuur;

Historische dorpskernen

De historische dorpskernen vormen het hart van de dorpen. Zij zijn ontstaan op het knooppunt van het lint en één of meer zijstraten. Het hoge water, de bebouwing en de bijzondere (vorm)bomen bepalen het beeld.

- > Behoud historische karakter en eigen identiteit
- > Versterken zicht op het water

Dorpentrees vanaf de provinciale weg

De dorpentrees vormen de overgang van de regionale ontsluitingswegen naar de bebouwde kom. De entrees zijn het 'visitekaartje' van de kernen.

- > Versterken herkenbaarheid en verbetering oriëntatie van de kernen;
- > Aantrekkelijk en logische vormgegeven entrees
- > Een 'welkom' naar de kern

Cultuurhistorische elementen

De cultuurhistorische elementen zijn herinneringen aan de ontstaansgeschiedenis van het landschap en de gemeente.

- > Met zorg de cultuurhistorische elementen inpassen in het landschap
- > Behoud en versterken bereikbaarheid, zichtbaarheid en beleefbaarheid

DORPSTRUCTUUR

Polderlijnen

De polderlijnen zijn restanten van het oorspronkelijke landschap binnen de kern. Het water is goed zichtbaar. Deze groenblauwe lijnen hebben een parkachtige invulling. De polderlijnen zijn verbonden met andere groenblauwe structuren binnen de gemeente voor vergroting van de ecologie.

- > Behoud historische waterstructuren en leesbaarheid landschap
- > Versterken zicht op het water
- > Versterken van de ecologie

Ontsluitingsroutes

De ontsluitingsroutes binnen de kernen zijn helder en rustig vormgegeven. Ze zijn duidelijk als ontsluitingsroute herkenbaar. Stevige boomstructuren begeleiden deze routes.

- > Versterken herkenbaarheid en verbetering oriëntatie
- > Het creëren en versterken van eenheid en samenhang
- > Versterken bomenstructuur
- > Inzetten op groene erfafscheidingen langs de route

Park of groene knoop

De parken of groene knopen zijn van belang op het niveau van de kern. Hier komt men vanuit de gehele kern naar toe om te wandelen, te spelen of te genieten van de bijzondere bomen. De parken of groene knopen hebben elk een eigen identiteit en zijn groen en verzorgd ingericht. De parken en groene knopen zijn verbonden met andere groenblauwe structuren binnen de gemeente voor vergroting van de ecologie.

- > Versterken van de eigen identiteit van de plek
- > Behouden van groene karakter
- > Behouden en versterken (zicht)verbindingen met de buurt

WIJKSTRUCTUUR

Groenblauwe structuren

De groenblauwe structuren zijn een netwerk van groenblauwe lijnen, verspreid liggend in de wijken en vaak verbonden met het raamwerk van polderlijnen op het dorpsniveau. Deze groenblauwe lijnen hebben een landschappelijk karakter.

De polderlijnen zijn verbonden met andere groenblauwe structuren binnen de gemeente voor vergroting van de ecologie.

- > Versterken en behouden landschappelijk karakter
- > Versterken zicht op het water
- > Versterking van de ecologie

Wijkstraten

Deze buurtverstijgende straten of ontsluitingsroutes van buurten hebben een kleinschalige groenstructuur. Het groene beeld in de straten zorgt voor een aantrekkelijke, groene leefomgeving dat identiteit geeft aan de wijk. De wijkstraten zijn veilig en overzichtelijk ingericht.

- > Versterken groene beeld in de straten
- > Versterken herkenbaarheid en verbetering oriëntatie
- > Versterken bomenstructuur
- > Inzetten op groene erfafscheidingen

Groencorridors

Deze brede, groene ruimtes tussen bebouwingsblokken hebben een kleinschalig karakter en een groene uitstraling. Extra functies, zoals spelen, zijn aan de groencorridors toegevoegd. De groencorridors zijn veilig en overzichtelijk ingericht.

- > Behouden van groene karakter

Buurtentrees

De entrees naar buurten zijn herkenbare plekken vanaf de ontsluitingsroutes. Zij hebben een groene en aantrekkelijke uitstraling.

- > Markeren entrees tot de buurt
- > Versterken van herkenbaarheid van de entrees tot de buurt

Tuinkamers, parkjes en parkeerhoven

Deze plekken zorgen voor kleinschaligheid en groene ruimtes op buurtniveau. Ze versterken de identiteit van de buurt. De parkjes zijn weldadig groen met veel bomen. De tuinkamers zijn een 'verlenging' van de eigen tuin: vrolijke beplantingen bepalen het beeld. De parkeerhoven zijn verhardingen met robuuste groene randen.

- > Behouden van kleinschaligheid en ruimte op buurtniveau
- > Versterken identiteit van de buurt
- > Behouden van groene karakter
- > Zelfbeheer door burgers is mogelijk mits de algehele tuinkamer een samenhangende eenheid blijft, dus geen versnippering van beheer

Recreatieve verbindingen

De recreatieve verbindingen voegen zich naar de beschreven structuren. Zij zijn onderdeel van de groenstructuur en 'veranderen van kleur' naar gelang de locatie van de recreatieve route.

4.3 RESUMÉ UITGANGSPUNTEN

Deze paragraaf zet een samenvatting van de uitgangspunten vanuit de visie uiteen.

HOOFDSTRUCTUUR

Entiteiten:

- Vlakken: Natuur- en recreatiegebieden, parken
- Lijnen: Dijklinten, boezemlinten, boezemvaarten, Landscheiding, dwarsverbanden, tochten en autonome infrastructuur
- Punten: Kernen, dorpentrees en cultuurhistorische elementen

Uitgangspunten:

- Behoud, versterken en ontwikkelen van een robuuste groenstructuur;
- Versterken herkenbaarheid en recreatieve kwaliteit van de dwarsverbanden;
- Behoud, versterken en ontwikkelen landschappelijke karakteristieken;
- Respect voor oorspronkelijke, cultuurhistorische lijnen (leesbaarheid landschap);
- Het creëren en versterken van eenheid en samenhang;
- Versterken herkenbaarheid en verbetering oriëntatie;
- Behoud en versterken recreatieve en ecologische kwaliteit van de groenstructuren.

DORPSTRUCTUUR

Entiteiten:

- Lijnen: Polderlijnen, ontsluitingsroutes
- Punten: Park of groene knoop

Uitgangspunten:

- Behoud, versterken en ontwikkelen van een samenhangende groenstructuur;
- Behoud en versterking herkenbaarheid van het landschap als onderlegger;
- Versterken continuïteit groenblauwe structuur en behoud of verbeteren zicht op het water;
- Versterking van de eenheid en samenhang van de infrastructuur;
- Versterken van de continuïteit, herkenbaarheid en verbeteren oriëntatie;
- Behoud, ontwikkelen en versterken verbindingen met het buitengebied;
- Behoud en versterken recreatieve en ecologische kwaliteit van de groenstructuren.

WIJKSTRUCTUUR

Entiteiten:

- Lijnen: Groenblauwe structuren, wijkstraten, groencorridors
- Punten: Buurttrees, tuinkamers, parkjes, parkeerhoven

Uitgangspunten:

- Behoud, versterken en ontwikkelen van het groene beeld in de straten;
- Versterken samenhang en herkenbaarheid doorgaande routing, verbetering oriëntatie;
- Bevorderen van een aantrekkelijke, groene leefomgeving;
- Bevorderen van eigen identiteit per wijk;
- Behoud en ontwikkeling groenplekken als sociale ontmoetingsfunctie;
- Behoud en versterking van groene verbindingen tussen gebieden.

BIJLAGEN

- BIJLAGE 1 BRONVERMELDING, BELEID EN ONTWIKKELINGEN
- BIJLAGE 2 DEFINITIES ENTITEITEN
- BIJLAGE 3 KAARTEN GROENSTRUCTUREN LANSINGERLAND

1

BRONVERMELDING, BELEID & ONTWIKKELINGEN

Voor de opbouw en inhoud van Groenstructuur Lansingerland 2016-2026 zijn de volgende (beleids)documenten gebruikt:

Rapporten

- Beek & Kooiman Cultuurhistorie e.a., Nota Cultuurhistorie Plus, maart 2011
- Bekke, M. ter, Integraal beleidskader beheer openbare ruimte, 11 september 2012
- Beleidsnota snippergroen Gemeente Lansingerland 2013
- Bureau Waardenburg, Beheervisie bermbeheer gemeente Lansingerland, 4 oktober 2012
- Bureau Waardenburg, Beschermden soorten gemeente Lansingerland, rapportnummer 12-195, 12 juni 2013
- DG Groep bv, Beheerplan Groen 2013-2016, gemeente Lansingerland, augustus 2012
- DLG, Groenblauwe Slinger,
- Gemeente Lansingerland, afdeling strategische Ontwikkeling, Op weg naar 2040, februari 2009
- Gemeente Lansingerland, Bomenverordening 2012
- Gemeente Lansingerland, Welstandsnota, april 2012
- Hop, M., Vaste planten in het openbaar groen, Wageningen UR
- Jansen, J. e.a., Structuurvisie, deel a, deel b, deel c, 18-02-2010
- Kerkhof, M., Lansingerland, een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart, 2009
- Nelen & Schuurmans, Waterplan Lansingerland, visie deel Ontwerp, 21 oktober 2009
- Verkade, P., Groen en recreatie Lansingerland, 28 april 2008
- Voorstel inpassing nieuwe Rijksweg A13/A16, stadsregio Rotterdam

Burgerpanel

- Resultaten burgerpanel Lansingerland, corsanummer T14.10706, mei 2014

Plankaarten

- De Groenzoom, plandeel 1, definitief ontwerp, 19 oktober 2010
- De Groenzoom, plandeel 2, 30 maart 2011
- De Groenzoom, plandeel 3
- De Groenzoom, plandeel 5, definitief ontwerp, 13 maart 2012
- Eendragtspolder
- Groenzoom, definitief ontwerp, 16 mei 2012
- GZH, Definitief ontwerp, Bleiswijkse Zoom Noord, mei 2010
- Voorlopig ontwerp Vlinderstrik

HOOFDSTRUCTUUR

VLAKKEN

GROEN- EN RECREATIEGEBIEDEN

Gebieden met een grote oppervlakte. De groen- en recreatiegebieden liggen buiten de bebouwde kom. Voorbeeld hiervan is de Groenblauwe slinger.

Een door de mens ontworpen en aangelegd groen gebied met gras, bomen en water. Voorbeeld hiervan is het Annie M.G. Schmidtpark

Linten die op de dijk langs watergangen liggen. De watergangen verzorgen de afwatering van het gebied. Voorbeeld hiervan is de Rottekade.

Linten die langs hoger gelegen boezemvaarten liggen. De watergangen verzorgen de afwatering van het gebied. Voorbeelden hiervan zijn de boezemlinten van Bleiswijk en Bergschenhoek.

Hooggelegen watergangen. De watergangen verzorgen de afwatering van het gebied. Voorbeeld hiervan is de Lange Vaart.

Kade in het landschap. Markeerde de grens tussen twee watersystemen, en daarmee tussen twee waterschappen. De naam Lansingerland is ontleend aan de landscheiding ("lansingh" tussen Delfland en Schieland).

Dwarsverbanden zijn oost-west georiënteerde (historische) lijnen. Voorbeelden hiervan zijn de Hoeksekade, Groendalseweg en de Merenweg.

Laaggelegen, veelal rechtlijnige watergangen van de oorspronkelijke ontginningen. Voorbeeld hiervan is de Duikertocht.

Infrastructuur dat het oorspronkelijke, onderliggende landschap negeert. Voorbeelden hiervan zijn diverse N-wegen, de HSL, de metro (RandstadRail).

Het oude centrum van een dorp met historische panden, straatjes en pleinen. Voorbeeld hiervan is het centrum van Bleiswijk.

De entree vanaf de bovengemeentelijke ontsluitingsroutes tot de kernen.

Overblijfselen en herinneringen aan de ontstaanswijze van het landschap. Voorbeelden hiervan zijn de molens en boerderijen.

PARKEN

DIJKLINTEN

BOEZEMLINTEN

BOEZEMVAARTEN

LANDSCHEIDING

DWARSVERBANDEN

TOCHTEN

AUTONOME INFRASTRUCTUUR

KERNEN

DORPENTREES

CULTUURHISTORISCHE ELEMENTEN

LIJNEN

PUNTEN

2

DEFINITIES ENTITEITEN

DORPSTRUCTUUR

LIJNEN

POLDERLIJNEN

Laag liggende waterlopen geënt op het onderliggende, oorspronkelijk landschap

ONTSLUITINGSROUTES

Wegen die de verschillende wijken binnen een dorp ontsluiten. Voorbeeld hiervan is de Lijsterlaan in Bleiswijk.

PUNTEN

PARK OF GROENE KNOOP

Groene ruimtes die van betekenis zijn op dorpsniveau.

WIJKSTRUCTUUR

LIJNEN

GROENBLAUWE STRUCTUREN

Een netwerk van vaak losse groenblauwe lijnen (water en groen), verspreid liggend in de wijk en verbonden met het groenblauwe raamwerk op dorpsniveau.

WIJKSTRATEN

De buurtoverstijgende straten. Ze maken deel uit van een netwerk van buurtontsluitingsroutes.

GROENCORRIDORS

Groene ruimtes tussen bebouwingsblokken meestal alleen toegankelijk voor langzaamverkeer. Ze hebben een kleinschalig karakter en zijn belangrijk voor de leefbaarheid van de buurten.

PUNTEN

BUURTENTREES

Herkenbare plekken vanaf de dorpsontsluitingsroutes.

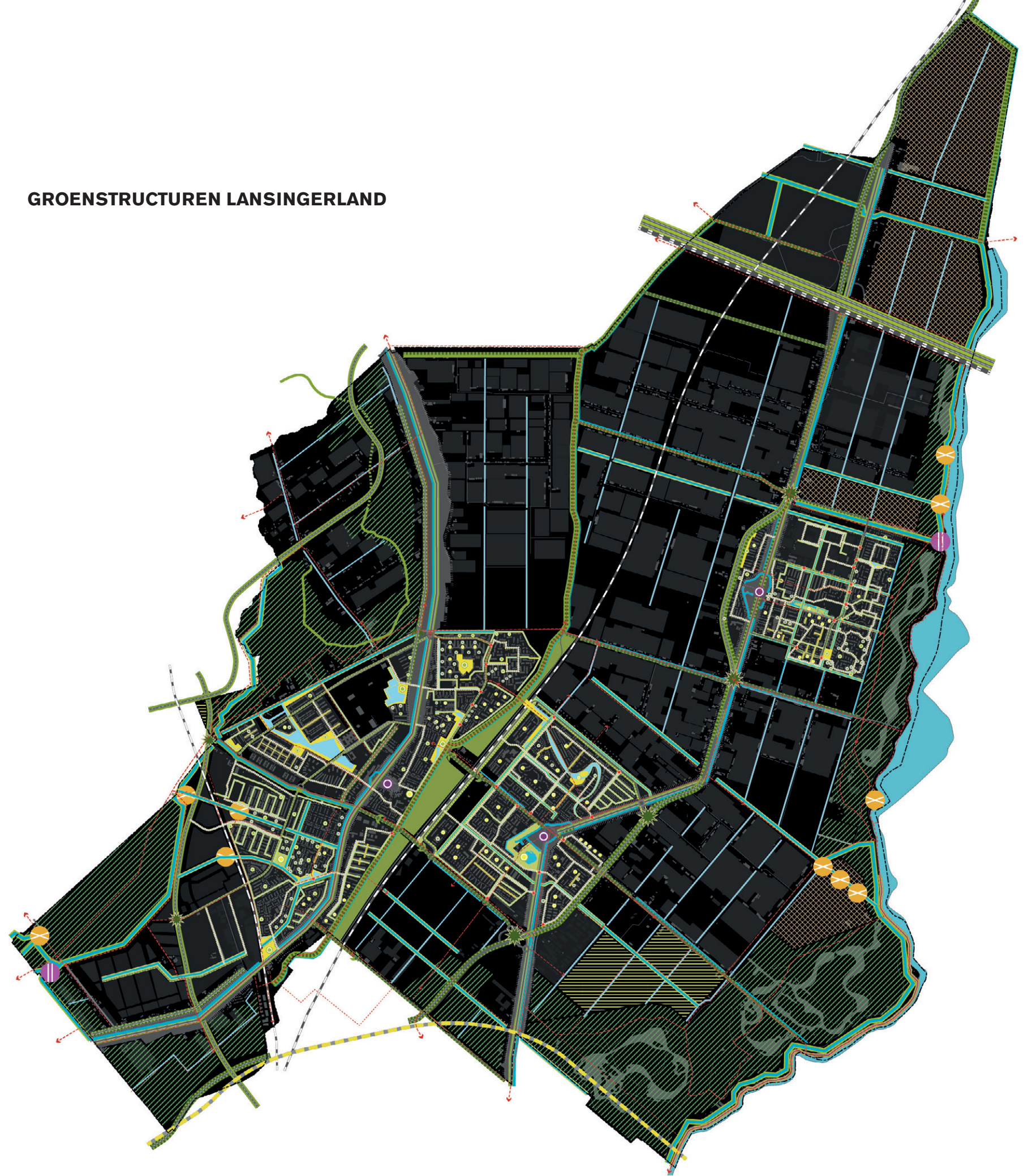
TUINKAMERS

PARKJES

PARKEERHOVEN

Deze kleinschalige groenobjecten markeren belangrijke plekken in de buurt en vormen het decor voor een buurtfunctie: een 'verlenging' van een eigen tuin of speeltuin. Deze plekken zijn vaak weldadig groen met veel bomen in het gras en vrolijke heestergroepen.

GROENSTRUCTUREN LANSINGERLAND

3

KAARTEN GROENSTRUCTUREN LANSINGERLAND

HOOFDSTRUCTUUR VLAKKEN

Groen- en recreatiegebieden

- Agrarisch gebied
- Natuur- en recreatiegebied
- Hoekse Park
- Annie M.G. Smidtpark

LIJNEN

- Dijklinten
- Boezemlinten
- Boezemlint
tracé N209
- Onderweg met bomenrij
- Boezemvaarten
- Boezemvaart met bomenrij
- Landscheiding met bomenrij
- Steilrand van kleiplateau
- Dwarsverbanden**
- zonder infrastructuur
- met infrastructuur, met bomenrij
- Tochten
- Autonome infrastructuur**
- provinciale (N-)wegen
- provinciale (N-)wegen met bomen
- A12 en spoorlijn Den Haag-Gouda
- Hogesnelheidslijn (HSL)
- RandstadRail Erasmuslijn (metro)
- Toekomstige rijksweg A13/A16

PUNTEN

- Kern
- Dorpsentree vanaf provinciale weg
- Cultuurhistorische elementen**
- Molen of voormalige molen
- Sluis

DORPSTRUCTUUR*

LIJNEN

- Polderlijnen met losse bomen
- Ontsluitingsroutes

PUNTEN

- Park of groene knoop

WIJKSTRUCTUUR*

LIJNEN

- Groenblauwe structuren
- Wijkstraten
- Groencorridors

PUNTEN

- Buurtentrees
- Parkjes
- Parkeerhoven
- Tuinkamers

- Recreatieve verbindingen

* Legenda-eenheden uitvergroot t.o.v. visiekaart t.b.v. de leesbaarheid

HOOFDSTRUCTUUR

LIJNEN

- Boezemlint
- Autonome infrastructuur
- Dwarsverband zonder bomen

PUNTEN

- Historische dorpskern
- Dorpsentree

DORPSTRUCTUUR

LIJNEN

- Polderlijnen met losse bomen
- Ontsluitingsroutes

PUNTEN

- Park of groene knoop

WIJKSTRUCTUUR

LIJNEN

- Groenblauwe structuren
- Wijkstraten
- Groencorridors

PUNTEN

- Buurtentrees
- Parkjes
- Parkeerhoven
- Tuinkamers

- Recreatieve verbindingen

GROENSTRUCTUREN BLEISWIJK

GROENSTRUCTUREN BERGSCHENHOEK

HOOFDSTRUCTUUR

VLAKKEN

 Annie M.G. Smidtpark

LIJNEN

 Boezemlint

 Dwarsverbanden met bomenrij

 Autonome infrastructuur

PUNTEN

 Historische dorpskern

 Dorpsentree

DORPSTRUCTUUR

LIJNEN

 Polderlijnen met losse bomen

 Polderlijnen met bomenrij

 Ontsluitingsroutes

PUNTEN

 Park of groene knoop

WIJKSTRUCTUUR

LIJNEN

 Groenblauwe structuren

 Wijkstraten

 Groencorridors

PUNTEN

 Buurtentrees

 Parkjes

 Parkeerhoven

 Tuinkamers

 Recreatieve verbindingen

HOOFDSTRUCTUUR

VLAKKEN

 Annie M.G. Smidtpark

LIJNEN

 Boezemlint

 Boezemvaart

 Landscheiding

 Dwarsverbanden met bomenrij

 Onderweg met bomenrij

PUNTEN

 Kern

 Dorpsentree vanaf provinciale weg

DORPSTRUCTUUR

LIJNEN

 Polderlijnen met losse bomen

 Ontsluitingsroutes

PUNTEN

 Park of groene knoop

WIJKSTRUCTUUR

LIJNEN

 Groenblauwe structuren

 Wijkstraten

 Groencorridors

PUNTEN

 Buurtentrees

 Parkjes

 Parkeerhoven

 Tuinkamers

 Recreatieve verbindingen

GROENSTRUCTUREN BERKEL EN RODENRIJS

GROENSTRUCTUREN BUITENGEBIED

VLAKKEN

Groen- en recreatiegebieden

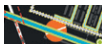

- Agrarisch gebied
- Natuur- en recreatiegebied
- Hoekse Park

LIJNEN

- Dijklinten
- Boezemlinten
- Boezemlint
tracé N209
- Onderweg met bomenrij
- Boezemvaarten
- Boezemvaart met bomenrij
- Landscheiding met bomenrij
- Steilrand van kleiplateau
- Dwarsverbanden**
- zonder infrastructuur
- met infrastructuur, met bomenrij
- Tochten**
- Autonome infrastructuur**
- provinciale (N-)wegen
- provinciale (N-)wegen met bomen
- A12 en spoorlijn Den Haag-Gouda
- Hogesnelheidslijn (HSL)
- RandstadRail Erasmuslijn (metro)
- Toekomstige rijksweg A13/A16

PUNTEN

Cultuurhistorische elementen

- Molen of voormalige molen
- Sluis

- Recreatieve verbindingen

© Dit werk is auteursrechtelijk beschermd.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever en Bosch Slabbers Tuin- en Landschapsarchitecten B.V. (hierna: "Bosch Slabbers").

Bosch Slabbers heeft bij haar werkzaamheden de zorgvuldigheid in acht genomen die van haar kan worden verwacht. Aan de getoonde informatie in deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend. Op onze werkzaamheden zijn de voorwaarden van toepassing zoals vastgelegd in De Nieuwe Regeling 2005 (DNR 2005).

Bosch Slabbers heeft met zorgvuldigheid de beelden in deze publicatie geselecteerd. Het kan voorkomen dat niet alle rechthebbenden van de gebruikte beelden zijn achterhaald. Belanghebbenden worden verzocht contact op te nemen met Bosch Slabbers.

bosch slabbers

1e Sweelinckstraat 30

2517 GD Den Haag

T 070 3554407

F 070 3061618

den-haag@bosch-slabbers.nl

www.bosch-slabbers.nl

